

**ARBETSLIVS- OCH  
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS  
BETÄNKANDE 18/2010 rd**

**Statsrådets redogörelse om jämställdheten mellan kvinnor och män**

**INLEDNING**

***Remiss***

Riksdagen remitterade den 18 november 2010 statsrådets redogörelse om jämställdheten mellan kvinnor och män (SRR 7/2010 rd) till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för beredning.

***Sakkunniga***

Utskottet har hört

- jämställdhetsråd Riitta Martikainen, överinspektör Eeva Raevaara, överinspektör Päivi Yli-Pietilä och planerare Tuula Tuominen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Tarja Kröger, arbets- och näringsministeriet
- enhetschef Sofie From-Emmesberger, ambassadråd Heli Kanerva och jämställdhetsrådgiware Päivi Kannisto, utrikesministeriet
- finansråd Elina Pylkkänen, finansministeriet
- undervisningsråd Raija Meriläinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Pekka Plathan, kommunikationsministeriet
- jämställdhetsombudsman Pirkko Mäkinen, Jämställdhetsombudsmannens byrå
- överinspektör Venla Roth, Minoritetsombudsmannens byrå
- generalsekreterare Hannele Varsa, delegationen för jämlikhetsärenden
- forskare Arto Jokinen, manssektionen vid delegationen för jämlikhetsärenden och Sällskapet för Mansforskning i Finland ry

- kommunikationsråd Martti Lahti, manssektionen vid delegationen för jämlikhetsärenden
- forskarprofessor Ritva Jakku-Sihvonen, Utbildningsstyrelsen
- jurist Tanja Välke, Regionförvaltningsverket i Södra Finland
- professor Elina Lahelma, Helsingfors universitet
- chefsforskare Anita Haataja, Folkpensionsanstalten
- jurist Anne Horttanainen, Centralhandelskammaren
- överdirektör Ossi Malmberg, Finlands Akademi
- politices doktor, informationstjänstchef Sari Pikkala, Centret för jämställdhetsinformation Minna, Tammerfors universitet
- projektchef Minna Leinonen, Forskningscentralen för arbetslivet WRC, Tammerfors universitet
- enhetschef Johanna Lammi-Taskula, utvecklingschef Helena Ewalds, forskningschef Minna Salmi, projektchef Minna Piispa och planerare Jouni Varanka, Institutet för hälsa och välfärd
- forskningschef Anna-Maija Lehto, Statistikcentralen
- äldre forskare Kaisa Kauppinen, Arbetshälsoinstitutet
- planerare Meija Tuominen, Vanda stad
- planerare Nasima Razmyar, Monika-Naiset liitto ry

- generalsekreterare Leena Ruusuvuori, Kvinnoorganisationernas Centralförbund rf
  - generalsekreterare Tanja Auvinen, Kvinnoorganisationer i Samarbete
  - specialforskare Tapio Bergholm, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
  - jurist Anja Lahermaa, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
  - förhandlingsdirektör Minna Helle, Akava ry
  - expert Anu Sajavaara, Finlands Näringsliv
  - direktör Rauno Vanhanen, Företagarna i Finland rf
  - ledande arbetsmarknadsjurist Henrika Nybondas-Kangas, KT Kommunarbetsgivarna
  - sakkunnig Sinikka Mikola, Finlands Kommunförbund
  - utvecklingschef Jukka Haapakoski, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation-TVY
  - forskare Anneli Miettinen, Finska Befolkningensförbundet r.f.
  - verkställande direktör Ritva Karinsalo, Förbundet för Mödra- och Skyddshem
  - ombudsman Miranda Vuolasranta, Fintiko Romano Forum ry (FRF) — Suomen Romani-foorumi ry
  - ordförande Tomas Lindholm, Hallitusammattilaiset ry
  - utvecklingspolitisk expert Tytti Nahi, Servicecentralen för utvecklingssamarbete KEPA rf
  - ombudsman Tomi Timperi, Miessakit ry
  - doktor i administrativa vetenskaper, vice ordförande Pasi Malmi, Miesten tasa-arvo ry, Gröna mansrörelsen rf
  - ombudsman Petra Kjällman, Brottsofferjouren
  - generalsekreterare Aija Salo, Seta ry
  - projektchef Mika Vänskä, Projektet Tasa-arvoa erovanhemmukseen — isät pois pait-siosta
  - vicehäradshövding Tuulikki Petäjaniemi, Vaikuttajaverkosto WoMan ry
  - ordförande Eija Tuominen och ombudsman Heljä Sairisalo, Förbundet för Ensamstående Föräldrar rf
  - verkställande direktör Marjukka Karttunen, Yrittäjänäisten Keskusliitto ry
  - utvecklingsdirektör Marja-Leena Haataja, KoulutusAvain Oy
  - expert Aira Kalela
  - professor Riitta Keiski
  - jämställdhetsexpert Marianne Laxén
  - filosofie magister Leila Méléart
  - professor Liisa Nieminen
  - professor Kevät Nousiainen
  - professor Harriet Silius
  - politices doktor Sinikka Salo
  - medicine doktor Ilkka Taipale.
- Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av
- Rättspolitiska forskningsinstitutet
  - Plan Suomi Säätiö
  - Pro-tukipiste ry
  - Finlands Idrott.

## UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

### *Motivering*

#### **Allmänt**

#### *Den första jämställdhetspolitiska redogörelsen*

Det här är den första redogörelsen om jämställdhet som regeringen har lämnat till riksdagen. Den går in på den finländska jämställdhetspolitiken och de jämställdhetspolitiska insatserna

inom olika förvaltningsområden i ljuset av utvecklingen i samhället och med utgångspunkt i skrivningarna om jämställdhet i regeringsprogrammen och jämställdhetsprogrammen för regeringsperioderna. Utvärderingen gäller de jämställdhetspolitiska målen, åtgärderna och deras effekt under de drygt tio senaste åren.

Utvärderingen av jämställdhetspolitikens effekter bygger på sex olika bakgrundsutredningar som gjorts inför beredningen av redogörelsen

sen. Utredningarna handlar om arbetsliv, utbildning, våld mot kvinnor, jämställdhetsmyndigheter, familj, högskoleutbildning och forskning.

Utskottet välkomnar redogörelsen, som länge varit väntad i riksdagen. Den är mycket tjänstfullt utarbetad. Tillsammans med bakgrundsmaterialet ger den en samlad uppfattning av jämställdhetsläget i Finland i dag och jämställdhetspolitikens utveckling de senaste årtiondena. Regeringen linjerar upp den framtida jämställdhetspolitiken på bred front och sätter mål som sträcker sig ända till 2020. Utskottet omfattar ståndpunkterna i redogörelsen med följande prioriteter och tillägg.

#### *Definition av jämställdhet*

Utskottet påpekar att redogörelsen inte innehåller någon definition av vad regeringen avser med jämställdhet — vad man i själva verket är ute efter när man vill att någon åtgärd ska öka jämställdheten. Jämställdheten berör alla områden i livet, och alla myndigheter förväntas arbeta för jämställdhet. Det behövs en definition för att myndigheterna ska veta hurdan jämställdhet de bör sikta på i sitt arbete. En mer exakt uppfattning av den eftersträlvade jämställdheten behövs också för en utvärdering av hur politikområdena fungerar och om regeringen har lyckats med sina åtgärder.

Utan en definition kan var och en uppfatta jämställdhet på olika sätt. För en del kan jämställdhet betyda könsneutralitet och hänsyn till könsskillnader som uppfattas som naturliga, för andra innebär jämställdhet likabehandling och lika möjligheter. Vissa anser att det räcker med kvantitativ jämställdhet, alltså en jämnare fördelning mellan kvinnor och män, medan andra menar att jämställdhet råder först när resultatet av verksamheten är jämlikt. Utskottet ser det som viktigt att regeringen i sitt nästa jämställdhetspolitiska program analyserar orsakerna till ojämställdhet och definierar begreppet jämställdhet.

#### *Utskottsbehandlingen av redogörelsen*

Det är beklagligt att redogörelsen lämnades till riksdagen först mot slutet av valperiodens sista

höstsession, när ärendebalansen var som störst. Följaktligen minskades riksdagens möjligheter att behandla redogörelsen i den omfattning den hade varit värd. Utskottet beklagar särskilt att redogörelsen inte har kunnat behandlas i alla utskott, fastän det hade varit mycket behövligt enligt principen om integrering av jämställdhetsperspektivet. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har i sin egen behandling försökt sätta sig in i de andra utskottens fackområden genom att höra experter på varierande områden.

Utskottet framhåller att alla utskott inom sin egen behörighet bör övervaka utfallet av de jämställdhetspolitiska målen i redogörelsen. Varje utskott bör kräva att medvetenheten om genusfrågor och jämställdhet befasts i respektive ministerier och bevaka omfattningen av och expertisen i analyser av vilka konsekvenser som propositioner och budgetar får för jämställdheten ökar och att riksdagen får analyserad information om de föreslagna åtgärdernas effekter på kvinnor och män.

#### *Uppföljning av riktlinjerna i redogörelsen*

Utskottet ser det som viktigt att riksdagen framöver kan föra en ingående debatt om jämställdhetspolitiken utifrån en jämställdhetspolitisk redogörelse med ungefär tio års mellanrum. I redogörelsen lägger regeringen fram sin syn på framtidens jämställdhetspolitik fram till 2020. För att riksdagen ska kunna följa måloppfyllelsen föreslår utskottet ett uttalande om att riksdagen förutsätter att nästa jämställdhetspolitiska redogörelse lämnas senast 2021. Dessutom kräver utskottet att det som halvtidsrapport av regeringen får en utredning över de åtgärder som vidtagits och framstegen i jämställdheten senast 2016.

Det är påkallat att regeringen i kommande redogörelser skriver in vem som svarar för de föreslagna åtgärderna och tidsplanen för dem och ser till att det finns resurser att genomföra förslagen. Utan tydlig ansvarstillsdelning, uppföljning och resurser finns risken att redogörelserna bara blir förteckningar över regeringens goda föresatser.

### **Kvinnors rättigheter som mänskliga rättigheter**

FN har bekymrat sig över att kvinnors och flickors mänskliga rättigheter inte fullföljs och ansett att det behövs särskilda bestämmelser om kvinnor. År 1979 antogs FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Finland undertecknade den 1980, men ratificerade den först efter att jämställdhetslagen hade stiftats 1986.

Konventionen omfattar ett vitt spektrum av områden och utgör ett bra underlag för planeringen av regeringens jämställdhetsinsatser. Den regelbundna rapportering som konventionen kräver ger redskap för att bedöma hur jämställdheten utvecklas och vilken politik som bedrivs. Kommittén som övervakar att konventionen följs har gett Finland en rad anmärkningar om att genomförandet har varit bristfälligt bland annat när det gäller att motverka våld mot kvinnor och hjälpa kvinnor som blivit utsatta för våld. Kommitténs rekommendationer till Finland behandlas också i redogörelsen.

Finland har också åtagit sig att genomföra FN:s handlingsprogram från Peking 1995. Programmet har på ett betydande sätt påverkat den finländska jämställdhetspolitiken och dess urval av metoder. Regeringens jämställdhetsprogram 1997—1999 baserade sig i stor utsträckning på de teman som ingick i programmet. Redogörelsen uppmärksammar programmet och också hur EU-bestämmelser har påverkat vår jämställdhetslagstiftning.

Utskottet ser det som viktigt att kvinnors rättigheter erkänns som mänskliga rättigheter och lyfter fram betydelsen av CEDAW-konventionen och handlingsprogrammet från Peking i utvecklingen av jämställdhetsarbetet. Utskottet påpekar att konventionen inte är allmänt känd i Finland och att domstolar och andra myndigheter knappast alls åberopar dess bestämmelser, fastän de är bindande för Finland. Det är viktigt att regeringen effektiviserar informationen om konventionen.

Samtidigt noterar utskottet att jämställdhetsbestämmelserna och förbuden mot diskriminering av kvinnor i vår grundlag, Europarådets

konventioner och FN-konventionerna om mänskliga rättigheter också är av stor betydelse. De är formulerade som rättigheter för individer och inbegriper ofta möjligheter för individen att säkra sitt rättsskydd genom att överklaga eller väcka talan.

### **Jämställdhetsmyndigheterna**

Utskottet ställer sig bakom regeringens riktlinjer i fråga om jämställdhetsmyndigheterna när det gäller att precisera de jämställdhetspolitiska styrmedlen, stärka jämställdhetspolitikens organisatoriska status, öka resurserna för jämställdhetsfrågor och befästa genomförandet på alla nivåer plus öka oberoendet och förbättra verksamhetsmöjligheterna för jämställdhetsombudsmannen.

För att befästa integreringsprincipen ser utskottet det som viktigt att varje ministerium, regionförvaltningsmyndighet och kommunalt ämbetsverk utser en jämställdhetsansvarig anställd som får utbildning för uppgiften och tillräckligt med tid att ha hand om den. På regional nivå bör närings-, trafik- och miljöcentralerna och regionförvaltningsmyndigheterna utses som ansvariga för jämställdhetsarbetet inom sina sektorer och områden. Resultatstyrning bör användas i större utsträckning för att integrera jämställdhets- och genusperspektivet.

Det är viktigt att jämställdhetsenheten flyttas uppåt i hierarkin. Exempelvis kan den arbeta i anknytning till statsrådets kansli. Då får vi fart på integreringen av genusperspektivet i nyckelprocesserna inom statsförvaltningen och den ekonomiska planeringen samtidigt som möjligheterna att bevaka utfallet blir bättre. Det är särskilt viktigt att könsperspektivet vägs in ända från början i planeringen av stora projekt som kommun- och servicestrukturreformen och reformer inom social- och hälsovården och i bevakningen av resultaten.

Utskottet har flera gånger påpekat att jämställdhetsombudsmannen har fått betydligt ökade uppgifter i och med lagreformer utan att de personella resurserna har stärkts i samma mån. Jämställdhetsombudsmannens lagövervak-

ning utvecklas så att utom frågor som gäller diskriminering i arbetslivet också lagens förpliktelser att främja jämställdheten övervakas effektivt, står det i redogörelsen. Här är måluppfyllelsen i hög grad beroende av jämställdhetsombudsmannens resurser. Utskottet förutsätter att jämställdhetsombudsmannen anvisas anslag för att anställa mer personal för övervakning och styrning enligt skyldigheterna i jämställdhetslagen.

Centret för jämställdhetsinformation Minna spelar en central roll när det gäller tillgången till jämställdhetsundersökningar och aktuell och heltäckande jämställdhetsstatistik. Utskottet kräver att centret tilldelas mer resurser och att finansieringen fortsätter efter 2012.

### **Behovet att förbättra jämställdhetslagen**

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet fick våren 2010 en utredning från social- och hälsovårdsministeriet om hur lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män har fungerat. I sitt utlåtande (AjUU 6/2010 rd) föreslog utskottet att ministeriet skulle börja förbereda ändringar och preciseringar i lagen för att bland annat förtydliga skyldigheterna att kartlägga löner, öka personalens medbestämmande och rätt till information när jämställdhetsplaner och lönekartläggningar görs på arbetsplatsen, införa handlingsplaner för jämställdhet i grundskolor och skydda sexuella minoriteter. Utskottet talade för en effektivare övervakning av jämställdhetslagen genom att jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetsnämnden får möjlighet att medla i diskrimineringsfall och genom att tillsynsresurserna utökas.

Utskottet upprepar här samma ståndpunkter och skyndar på beredningen av ändringarna i jämställdhetslagen.

### **Kvinno-, mans- och genusforskning**

Prioriteringarna och utvärderingen av jämställdhetspolitiken bygger till stor del på fakta som tagits fram inom genusforskning. Kvinno-, mans- och genusforskningen är emellertid ännu inte

etablerad vid universiteten och det råder framför allt brist på undervisningsresurser.

Det är viktigt att befästa genusforskningen vid de finländska universiteten. Kunskapsstoffet bör integreras i andra vetenskapsområden, så att fackmän på olika områden har kompetens att i sitt eget arbete väga in genusaspekter och ta fram tjänster med hänsyn till jämställdhetsperspektivet.

### **Män och jämställdhet**

Redogörelsen ger en omfattande översikt över hur jämställdhetspolitiken relaterar till männens ställning och presenterar vissa åtgärder för att bättre ta hänsyn till män när jämställdhetspolitiken utvecklas. Utskottet instämmer i regeringens ståndpunkter och framhåller vikten av att integrera jämställdhetsaspekterna i alla beslutsprocesser. De problem som gäller män kan beaktas bättre om man vid beredningen av beslut och utvecklingen av verksamhet ordentligt tar reda på hur åtgärderna kommer att påverka män och kvinnor och försöker ta fram tjänster med hänsyn till jämställdhetsperspektivet.

Det är angeläget att jämställdhetsdebatten bygger på framforskade fakta och att män och kvinnor inte ställs i motsats till varandra. Utskottet understryker att jämställdhet ligger i båda könen intresse. För att få jämställdhet måste kvinnor och män ta gemensamma krafttag och därför är det viktigt att männen engagerar sig i utvecklingen av jämställdhetspolitiken och att allt mer kompetens i männens villkor involveras i jämställdhetsarbetet. Utskottet vill särskilt framhäva betydelsen av kvinno-, mans- och genusforskning för att vi ska få fram verktyg och kompetens för att kunna väga in kvinnors och mäns villkor och olika behov i våra beslut.

Inom social- och hälsovårdspolitiken behövs det medvetenhet om männens särskilda behov och nya anpassade tjänster som gör det möjligt att ingripa mot hälsoskillnaderna. Utskottet är särskilt oroat över pojkar och män som hotas av social utestängning. Det behövs särskilda tjänster till exempel för pojkar som blir utan utbildning på andra stadiet och för ensamma hemlösa

män. Det är också viktigt att se till att tjänster som motverkar våld finns att få på olika håll i landet och att de är lättåtkomliga.

Inom familjepolitiken bör man arbeta för att pappor ska ta ut familjeledigheter. Relationen mellan pappa och barn blir desto stabilare ju längre pappan ensam svarar för den dagliga omvårdnaden av barnet. En jämnare ansvarsfördelning får också positiva återverkningar på parförhållandet och minskar risken för att föräldrarna skiljer sig.

Efter en skilsmässa får många pappor fortfarande inga chanser att involvera sig i barnens vardag. Utskottet ser det som viktigt att man vid skilsmässor särskilt tar hänsyn till att båda föräldrarna får möjligheter att behålla en nära relation till barnen. Stödstrukturerna och stödpraxisen i samhället bör förbättras så att behoven hos växelvis boende barn och deras föräldrar bättre kan beaktas.

### Förbättrade föräldraledigheter

Jämställdhetspolitiken har redan länge haft som mål att stötta utvecklingen av relationen mellan pappa och barn genom att uppmuntra papporna att ta ut familjeledigheter. Pappaledigheterna och föräldraledigheterna för pappor har blivit längre och flexibla.

Fler pappor har varit pappalediga, men de har företrädesvis tagit ut den delen av föräldraledigheten som de kan ta ut samtidigt som mamman. Enligt en nordisk undersökning tog de isländska papporna ut 31 procent av alla de dagar då de hade rätt till ersättning för pappaledighet och föräldraledighet 2007. Motsvarande siffra var 22 procent i Sverige, 11 procent i Norge och 6 procent i Danmark och Finland. Om man utelämnar den pappaledighet som papporna tog ut samtidigt som mamman, sjunker andelen till ungefär 2 procent. År 2010 var pappornas andel av alla dagar som berättigar till ersättning utan pappaledighet 3,8 procent. Pappornas andel av vårdledigheten är ännu mindre.

Island införde år 2000 en s.k. 3+3+3-modell, där tre månader var öronmärkta för pappor, tre månader för mammor och tre månader för för-

äldrarna att dela på enligt överenskommelse. Ersättningarna under familjeledigheten höjdes till 80 procent och den högsta ersättningen var 5 000 euro i månaden. Föräldraledigheterna blev mer flexibla, så att de kan tas ut under en period på 18 månader. Följden blev att pappornas andel av föräldraledigheten steg till mer än 30 procent. Men till följd av den ekonomiska krisen har Island tvingats sänka ersättningen för föräldraledigheter och dra gränsen för den maximala ersättningen vid 1 890 euro i månaden. En ökad ekonomisk osäkerhet och en lägre ersättning under föräldraledigheten har lett till att papporna inte längre tar ut lika mycket föräldraledighet, men utskottet har inte tillgång till noggranna uppgifter om hur stor minskningen har varit.

Utskottet omfattar regeringens ståndpunkt att det behövs en egen föräldraledighetsperiod för mammor respektive pappor. Enligt undersökningar utnyttjar papporna mest sådana familjeledigheter som är öronmärkta för dem. Ett alternativ som föreslagits för att fler pappor ska ta ut familjeledigheter och för att utveckla vårt familjeledighetssystem är 6+6+6-modellen.

För att papporna ska uppmuntras att stanna hemma och vårda barnen behövs det en omfattande attitydförändring, både i offentligheten och bland pappor, mammor och arbetsgivare. Här behövs det särskild uppmärksamhet på arbetsplatserna, för enligt jämställdhetsbarometern 2008 upplevde över hälften av männen att uppmuntran till att ta ut föräldraledighet var helt eller i viss mån otillräcklig på arbetsplatsen.

Undersökningar har visat att många småbarnsfamiljer har ekonomiska problem. Genom en längre föräldrapenningsperiod kan ekonomin i småbarnsfamiljer underlättas, när vårdledighetsperioder med hemvårdsstöd kan kortas ner i samma mån som antalet dagar med föräldrapennning ökar. Utskottet ser det som viktigt att familjerna får olika alternativ för omvårdnaden av små barn med hjälp av hemvårdsstöd och kommund tillägg också.

En tredjedel av alla företagare i landet är kvinnor. I regel är deras företag små och arbetar inom kvinnodominerade sektorer. De här småföretagarna upplever att dagens modell för de fa-

miljeledighetskostnader som arbetsgivarna betalar är problematisk och orättvis. Kvinnliga företagare tvingas ofta själva jobba i stället för arbetstagare som blir mammalediga. Det märks i deras eget familjeliv: mamma är alltid på jobbet. Samtidigt har en ökad företagsamhet bland kvinnor setts som ett sätt att förbättra sysselsättningen. Utskottet ser positivt på att kvinnlig företagsamhet stöds bland annat med hjälp av olika utbildningsprogram och lån till kvinnliga företagare. För att det ska bli mer lockande att starta företag bör kostnaderna för familjeledigheter delas jämnare mellan mansdominerade och kvinnodominerade branscher och arbetsgivarna bör få bättre ersättningar för kostnaderna för föräldralediga arbetstagare.

Om ledigheterna fördelas jämnare mellan pappor och mammor, jämnas också arbetsgivarnas kostnader ut på bästa sätt. Bördan för småbarnsföräldrar och deras arbetsgivare kan också bli lättare om förvärvsarbetande far- och morföräldrar får möjlighet att vårda sjuka barn genom att de ges rätt att ta ut tillfällig vårdledighet.

### **Ekonomisk politik och fattigdom**

I inledningen till redogörelsen hänvisar regeringen till handlingsprogrammet från Peking och anser att teman som ekonomisk politik och fattigdom framöver bör ges mer utrymme på den jämställdhetspolitiska agendan. Det här är ytterst viktigt, menar utskottet.

Beskattningen utgör en väsentlig del av den ekonomiska politiken. Vi har särbeskattning i Finland, och skattelagarna är könsneutralt formulerade. Ändå kan de skattepolitiska lösningarna särbehandla män och kvinnor, eftersom inkomstbildningen och konsumtionen i fråga om de respektive könen strukturellt sätt avviker från varandra.

Män får mer inkomster från arbete och företag, medan kvinnorna i högre grad lever på sociala transfereringar. Män får 2,5 gånger mer inkomster från förmögenhet än kvinnor.

Sociala transfereringar som föräldradagpenningen beskattas strängare än förvärvsinkomster av samma storlek. På grund av sina större in-

komster betalar män mer progressiv statsskatt, vars andel har minskat de senaste årtiondena samtidigt som kommunalskatten har fått ökad betydelse. Hög- och medelinkomsttagare kan också dra mer nytta av skattelättnader än låginkomsttagare, till exempel hushållsavdrag, räntesavdrag och avdrag för frivilliga pensionspremier.

När man ser över skattepolitiken och metoderna för att få bukt med hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna är det viktigt att undersöka hur de planerade åtgärderna kommer att påverka männens och kvinnornas villkor. Om beskattning av konsumtion prioriteras över beskattning av arbete, kommer det att vara till större nytta för män än för kvinnor, som har mindre inkomster och måste använda en större del av sina inkomster för konsumtion. Beskattningen av nödvändiga nyttigheter ökar också till följd av miljöskatter och energiskatter. Om man försöker åtgärda hållbarhetsgapet genom att skära i de offentliga tjänsterna, kan det hända att nedskärningarna berör omsorgstjänster som kvinnor dels producerar, dels behöver, och då finns risken att den oavlönade sektorn får ta hand om omsorgsarbetet.

Ungefär en fjärdedel av alla ensamföräldrars familjer tvingas leva på utkomststöd. Bakgrundsfaktorer bakom utsatthet är att arbetslösheten bland ensamföräldrar har ökat och att de sociala förmånerna och tjänsterna markant har försämrats. Sysselsättningen bland ensamföräldrar var närapå fullständig så sent som i början av 1990-talet. Men år 2007 var upp till 14,5 procent av alla ensamma mammor arbetslösa, fastän det var högkonjunktur.

Enligt undersökningar har ensamma föräldrar nu svårare att kombinera barnavård och arbetsliv, när arbetsmarknaden har blivit mer krävande i och med att bland annat atypiska arbetstider har blivit vanligare. Det är inte fråga om något problem med incitament, utan de ensamma mammorna är rentav villigare att ta emot arbete än andra, om det bara gick att kombinera barnavård och jobb.

Utskottet ser det som påkallat att praxisen i arbetslivet förbättras så att ensamföräldrar inte diskrimineras vid rekrytering och att det bättre

går att kombinera familjeliv och jobb. Vi bör också tänka ut arbetskraftspolitiska metoder för att förbättra sysselsättningen bland ensamföräldrar.

För att minska utsattheten bland ensamföräldrar bör köpkraften inom den sociala tryggheten förbättras och omsorgstjänsterna utökas, så att det blir lättare att jobba. Ensamföräldrars familjer fick tidigare hjälp att klara sig tack vare ett system med hemtjänster för barnfamiljer. Det anlätades så sent som i början av 1990-talet av fler än 50 000 familjer per år.

Utsattheten bland kvinnor visar sig också bland äldre kvinnor med små inkomster. De äldsta pensionerade kvinnorna lever ofta på bara folkpension eller folkpension och en liten arbetspension. Den nya garantipensionen underlättar för dem som får de allra minsta pensionerna, men försörjningen är trots den mycket knapphändig i synnerhet för ensamboende.

### **Motverka våld mot kvinnor**

Sommaren 2010 godkände regeringen ett helhetsprogram för förebyggande av våld mot kvinnor. Det är fokuserat på att förhindra upprepat våld i parförhållanden, minska sexuellt våld och skydda utsatta kvinnor. Utskottet anser att det är mycket viktigt att genomföra programmet och förutsätter att de behövliga resurserna avdelas för ändamålet.

År 2008 gjordes 20 000 uttryckningar till hemmen och 3 000 brottsanmälningar om våld i parrelationer och 20 kvinnor dog till följd av våld i parrelationer. I många fall finns det en lång våldsspiral bakom som har pågått i årtal eller årtionden och de involverade har mycket svårt att lösgöra sig från den.

Utskottet framhåller att det behövs en attitydförändring i hela samhället för att motverka våld mot kvinnor. Det svåra problemet bör erkännas på alla nivåer och den allmänna opinionen bör fördöma allt slags våld mot kvinnor.

Myndigheterna bör arbeta på ett sätt som stöt- tar och skyddar offret, och straffen bör tydligare avspegla attityden att våld är förkastligt.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om att upprätta en rikstäckande organisation och framhäver behovet av ett arbete mot våld i hela landet. Projektverksamheten bör bytas ut mot bestående strukturer med långsiktig finansiering. Utskottet lägger särskild vikt vid utbildning. Det bör ingå i grundutbildningen och fortbildningen för polis, domare och social- och hälsovårdsmyndigheter att känna igen och motverka våld och hjälpa offren. Det behövs också effektivare forskning och statistik på området.

Förlikning lämpar sig enligt utskottets uppfattning i regel inte så bra som påföljd för våldsbrott i nära relationer, eftersom risken är stor att offret utsätts för påtryckningar eller hot.

Enligt Europarådets rekommendation bör Finland ha en familjeplats på skyddshem per 10 000 invånare, alltså sammanlagt ungefär 500 familjeplatser. I fjol fanns det 21 skyddshem i landet med totalt 123 familjeplatser. Utskottet kräver att platsantalet på och den regionala omfattningen för skyddshemmen inom kort lyfts upp till nivån enligt rekommendationerna och att man samtidigt ser till att det finns tjänster att få för alla som behöver skydd, oavsett ålder, kön, ursprung, funktionshinder och så vidare.

För att säkerställa tjänsterna till offren behöver polisen, social- och hälsovården och organisationer samarbeta både på kommunal och regional nivå. Utskottet framhåller att myndigheterna är skyldiga att effektivt skydda kvinnor som är rädda för att en före detta make, sambo eller någon annan partner i en nära relation ska tillgripa våld. Särskild uppmärksamhet behövs för en effektiv övervakning av besöksförbud.

Invandrarkvinnor är särskilt sårbara och utsatta. Utskottet ser det som viktigt att särskilt räkna med deras behov, inbegripet skydd mot så kallat hedersvåld, och att tillförsäkra dem tjänster och trygghet på ett språk som de förstår.

Dessutom är det påkallat att ändra rekvisitet för våldtäktsbrott i linje med den internationella utvecklingen, så att bristen på samtycke av offret och inte själva våldet eller våldshotet är utslagsgivande för om gärningen anses stämma överens med rekvisitet. Det innebär ett bättre

skydd för personer som har svårt att försvara sig själva.

Också arbetarskyddet behöver utvecklas så att våldshot kan minskas till exempel i affärer och inom social- och hälsovården, oavsett om det kommer från kunder eller någons partner i en nära relation.

Enligt polisens statistik har våldsbenägenheten bland flickor ökat. Våldet är ofta annorlunda än bland pojkar och flickornas symptom blir inte upptäckta. Utskottet ser med oro på det ökade våldet bland flickor och anser att det behövs insatser för att känna igen det och för att utreda orsakerna bakom det och behandla och förebygga det.

Utskottet tog upp förebyggandet av människohandel i sitt betänkande om människohandelsrapportörens rapport i januari (AjUB 13/2010 rd). Utskottet upprepar de åtgärdsförslag som det lade fram i betänkandet och vill se att de genomförs med det snaraste.

### **Jämställdhet i arbetslivet**

Utskottet påpekar att det fortfarande finns ganska få kvinnor på ledande poster i arbetsmarknadsorganisationerna. Med hänsyn till organisationernas viktiga roll i det finländska arbetslivet och utvecklingen av arbetslivslagstiftningen ser utskottet det som angeläget att organisationerna inom sig förbättrar kvinnornas påverkansmöjligheter och tilldelar fler kvinnor ledande poster.

Försök till trots har löneskillnaderna mellan könen förblivit relativt sett desamma under de senaste tio åren. Männen får högre inkomster inom alla arbetsgivarsektorer och kvinnornas löner är fortfarande ungefär 82 procent av männens löner. År 2006 startade regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna ett likalönsprogram där det huvudsakliga målet är att få ner löneskillnaden till 15 procent senast 2015, men programmet har gått långsamt framåt och det ser svårt ut att nå målet. Likalönsmålet kan stöta på nya utmaningar i och med att arbetsmarknadsförhandlingarna allt mer fokuseras på förbunds- och arbetsplatsnivån.

En stor del av kvinnorna arbetar inom offentliga sektorn, där politiska beslut direkt kan bidra till att målet nås och rätta till eftersläpningen inom kvinnodominerade branscher. Men för att målet ska nås behövs det engagemang och målmedvetet arbete, både av de politiska beslutsfattarna och arbetsmarknadsparterna. Dessutom måste besluten om skattelösningar sörja för offentliga sektorns kapacitet att betala löner.

Politiken för bättre möjligheter att kombinera arbete och familj har varit avgränsad till den period då arbetstagarna har små barn, fastän allt fler personer i förvärsarbetande ålder också måste ta hand om ålderstigna föräldrar. De fortsatta insatserna för ett flexiblere arbetsliv bör väga in de här skyldigheterna att ta hand om anhöriga och sikta på att arbetstagarna ska orka bättre och kunna samordna sina skyldigheter. Dessutom är det viktigt att påverka attityderna så att ansvarsbördan för omsorgen fördelas jämnt och inte huvudsakligen läggs på kvinnorna.

Utskottet ser positivt på att statsbolag och bolag där staten är delägare har nått målet att få fler kvinnliga styrelsemedlemmar. Däremot är andelen kvinnliga styrelsemedlemmar i börsbolag fortfarande nere i knappt 20 procent. Utskottet lyfter fram att varierad kompetens och erfarenhet är mycket nyttigt i företagens styrelser. Kvinnor bidrar ofta med varierad kompetens i styrelsen, så det ligger också i börsbolagens intresse att få fler kvinnliga styrelsemedlemmar. Det är påkallat att bevaka hur läget i börsbolagen utvecklas utifrån sektorns egna uppförandekoder och att i förekommande fall skärpa styrningen, om jämställdhetsmålen annars inte verkar kunna nås.

### **Uppfostran formar individen**

Uppfostran till jämställdhet ska börja i hemmet, daghemmet och skolan. För att det ska lyckas måste jämställdhet ingå i målen för och innehållet i lärandet samtidigt som förskolepersonal och undervisningspersonal systematiskt och faktabaserat utbildas i jämställdhetsteori och metoder för att främja jämställdhet i uppfostran och undervisning.

Flickor och pojkar lär sig allteftersom det tusentals gånger upprepas för dem vad som anses vara önskvärt, tillåtet och förbjudet för flickor respektive pojkar. Könsstereotyper leder till att individens möjligheter, talanger och intressen blir ojämlika och kringskurna. För att stereotypierna ska avvecklas måste lärarna vara genusmedvetna och jämställdhetskompetenta. I stället för skenbar könsneutralitet behövs det ett arbetsgrepp som tar hänsyn till jämställdhetsaspekter. Lärarnas pedagogiska färdigheter måste stärkas så att de kan utmana och ifrågasätta de budskap som barnen får från det omgivande samhället om att det finns skillnader mellan könen och att dessa värdesätts på olika sätt.

Läromedlen i dag uppfyller enligt undersökningar inte de krav som ställs på läromaterial som främjar jämställdhet. Utskottet anser att det är ett mycket viktigt linjeval i redogörelsen att läromedlen ska bidra till jämställdhet. Utskottet vill framför allt se att insatser skyndsamt görs för att befästa en kritisk och genusmedveten mediekompetens.

### **De olika dimensionerna i människans liv — jämställdhet av många slag**

När man analyserar jämställdhet är det viktigt att väga in alla dimensioner i människans liv, såsom ålder, hemort, etnisk bakgrund, sexualitet och ekonomi.

Bra lösningar inom äldreomsorgen i det åldrande Finland måste ta hänsyn till könsfördelningen bland de äldre och deras vårdare. Kvinnor lever i genomsnitt många år längre än män, och under största delen av den tiden behöver de stöd och hjälp från samhället för att klara sig. Tjänsterna för äldre bör därför utvecklas med hänsyn till de olika behoven hos kvinnor och män. Det behövs nya tjänster som bättre kan tillgodose de här olika behoven.

Jämställdhetspolitiken bör också uppmärksamma arbetet mot flerfaldig diskriminering och bättre villkor för kvinnor som hör till minoriteter. För att romska kvinnor och flickor ska få det bättre ställt krävs det långsiktig forskning och stödstrukturer som förbättrar flickornas möjlig-

heter att gå i skola och få jobb. Också många funktionshindrade upplever flerfaldig diskriminering. Funktionshindrade kvinnor har det särskilt svårt. Det är mycket svårt för dem att komma in på arbetsmarknaden och de lider större risk än andra att bli utsatta för våld. Utskottet lyfter fram vikten av att underlätta för funktionshindrade.

Det är en välkommen riktlinje i redogörelsen att delaktigheten bland kvinnor som hör till minoriteter ska öka och att kvinnorna ska få sin röst hörd när minoritetsgrupper ombes yttra sig.

Jämställdhetspolitiken bör framför allt väga in utsattheten bland invandrarkvinnor. Mammor i stora familjer har det särskilt svårt att utan speciella arrangemang delta i integrationsutbildning och språkkurser, vilket kan göra att deras integration drar ut på tiden. Utländska kvinnor som kommit hit för att gifta sig med finländska män kan ha det mycket svårt om de inte har permanent uppehållstillstånd och hotet om utvisning hindrar dem från att lämna en våldsam make. Det är svårt för invandrarkvinnor att få arbete och deras lönenivå är ofta lägre än andras. Därför behövs det särskild uppmärksamhet på sysselsättning och bättre villkor på arbetsmarknaden för invandrarkvinnor.

### **Internationellt samarbete och hållbar utveckling**

Främjandet av jämställdheten och integreringen av könsperspektivet inom utvecklingspolitiken säkerställs, står det i redogörelsen. För att den riktlinjen ska kunna fullföljas behövs det mekanismer och tydliga mätare för bevakning av måluppfyllelsen. Utskottet ser det som viktigt att det utvecklingspolitiska programmet kombineras med en jämställdhetsstrategi som gör det klart för alla aktörer att genomförandet av jämställdhetsmålen bevakas och att det ska finnas behövliga resurser för att genomföra målen.

Finland har redan länge haft som mål att inom det internationella samarbetet arbeta för att kvinnor och flickor ska få det bättre ställt. Vi har i olika sammanhang utfört ett förtjänstfullt arbete för sexuell och reproduktiv hälsa bland kvinnor

och flickor. Utskottet ser det som mycket viktigt är de finländska representanterna fortsätter med och effektiviserar insatserna för kvinnors och flickors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa både inom EU och FN.

Arbetet för miljöskydd och hållbar utveckling har en dubbelriktad koppling till könsaspekter. Dels påverkar miljöhot som klimatförändringen män och kvinnor på olika sätt, dels kan kvinnornas roll i arbetslivet och de sociala aktiviteterna komma till nytta när man försöker få fart på den hållbara utvecklingen och miljöskyddet.

Klimatförändringen slår hårdast mot världens fattigaste befolkning, där 70 procent är kvinnor. De allt vanligare extrema väderförhållandena som torka, tropiska stormar och översvämningar försvårar jordbruk, matproduktion och vattenförsörjning, som kvinnorna svarar för i utvecklingsländerna. Kvinnorna har också hand om energin i hushållet, så de kan bidra till en ökad användning av förnybar energi till exempel genom att plantera skog.

I de pågående klimatförhandlingarna har Finland försökt driva på en kvinnlig synvinkel i det nya klimatavtalet. För ändamålet har det ordnats möten för klimatexperter och beslutsfattare om klimatsynpunkter och den kvinnliga aspekten, bidrag har betalats för att kvinnor från utvecklingsländer ska kunna delta i förhandlingarna och stöd har gått till anpassningsprogram med tydligt kvinnoperspektiv.

Utskottet ser det som viktigt att könsaspekterna vägs in i arbetet för miljöskydd och hållbar utveckling och anser att jämställdhetspolitiken framöver allt mer bör uppmärksamma det här samhällspolitiska delområdet som får ökad betydelse. Om kvinnor involveras i planeringen av och besluten om klimatarbetet och den nationella energipolitiken, kan det i väsentlig grad bidra till energisparmålen och utsläppsmålen. Utskottet anser det påkallat att regeringen i framtida jämställdhetsprogram också skriver in miljö-, transport- och jord- och skogsbrukspolitiska mål.

### *Utskottets förslag till ställningstagande*

Riksdagen

*godkänner följande ställningstaganden:*

*1. riksdagen omfattar regeringens riktlinjer för att främja jämställdhet och förutsätter att*

*2. regeringen bereder en proposition om att ändra jämställdhetslagen bland annat så att skyldigheten att göra lönekartläggningar preciseras, personalens medbestämmande och rätt till information ökar när jämställdhetsplaner och lönekartläggningar görs på arbetsplatsen, skyldigheten att upprätta en handlingsplan för jämställdhet utvidgas så att den också gäller skolor med grundläggande utbildning och lagen kompletteras med bestämmelser om skydd för transpersoner och medling i diskrimineringsfall,*

*3. handlingsprogrammet för att motverka våld mot kvinnor anvisas tillräckliga anslag i statsbudgeten som möjliggör långsiktig verksamhet,*

*4. antalet platser på och den regionala omfattningen för skyddshemmen höjs till nivån enligt Europarådets rekommendationer och alla behövande får tillgång till tjänsterna,*

*5. resurserna för jämställdhetsarbete ökas genom att:*

*- jämställdhetsombudsmannen anvisas anslag för att anställa mer personal för övervakning och styrning enligt skyldigheterna i jämställdhetslagen,*

*- Centret för jämställdhetsinformation Minna tilldelas mer resurser och finansieringen fortsätter efter 2012, och att*

*6. regeringen lämnar riksdagen nästa jämställdhetspolitiska redogörelse senast 2021 och, som halvtidsrapport om genomförandet av redogörelsen, en ut-*

*redning till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet senast 2016 om de åtgärder som vidtagits och hur jämställdheten utvecklats.*

Helsingfors den 25 februari 2011

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Jukka Gustafsson /sd  
medl. Anna-Maja Henriksson /sv  
Arja Karhuvaara /saml  
Johanna Karimäki /gröna  
Merja Kuusisto /sd  
Esa Lahtela /sd  
Jari Larikka /saml

Markus Mustajärvi /vänst  
Sanna Perkiö /saml  
Paula Sihto /cent  
Seppo Särkiniemi /cent  
Katja Taimela /sd  
Tarja Tallqvist /kd  
Kimmo Tiilikainen /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.